

مطالعه آنومی اجتماعی (در بستر خانواده و گروه‌های شهری)

دکتر رضا مستمع

روشن‌شان

جامعه‌شناسان

فهرست اجمالی

- ۱۳.....
- ۱۷..... فصل اول: بدنه
- ۴۷..... فصل دوم: اتیمولوری مفاریم و اصلاحات
- فصل سوم: مروری بر ادبیات موضوع؛ به مطالعاتی پیرامون آنومی و خانواده انجام شده
۶۷..... است؟
- ۱۰۷..... فصل چهارم: بررسی و تحلیل رویکردهای نظری پیرامون آنومی و خانواده
- ۱۶۱..... فصل پنجم: نحوه شکل گیری خانواده آنومیک در محیط بهمن با همگون
- ۱۸۱..... فهرست منابع و مآخذ
- ۱۹۱..... نمایه

پیش گفتار

دورنیم، جامعه‌شناس فرانسوی، در کتاب تاثیرگذار خود به نام "خودکشی"، با امانت از گیوئیو، فیلسوف فرانسوی، آنومی را "قانون بی‌قانونی" و "خواستن میل سیری‌ناپذیر" تعریف کرده است که به نظر دقیق‌ترین تعبیر در این خصوص باشد. برخی جامعه‌شناسان ایرانی آن را ناهنجاری ترجمه کرده‌اند که به نظر تعریف ناقصی است و برخی دیگر آنومی را نااخلاقی شدن و نائانسی شدن تلقی نموده‌اند که شاید ترجمه نزدیک‌تری باشد. به نظر من و ریا، جمله، آنومی تئوری آسیب است. آنومی حالت مرض‌گونه و نوعی بیماری بر پیکره جامعه است که در نهایت مرگ و زوال را برای آن در پی دارد. آنومی عام وابستگی فرد و جامعه است که به چندپاره شدن اجتماعات انسانی من انجام می‌دهد. حالتی است که در آن، قواعد اجتماعی یا وجود ندارند یا برای عاملان آرام‌نشدنی و پیروی از آن شاید مطلوب و خوشایند نباشد. وضعیتی است که فواید به اساس آن نیروی مهارکننده قادر نخواهند بود بر خواسته‌های سیرشدنی و فزونی‌طلبی افراد، حدود و ثغور تعیین کنند. به تعبیری دیگر آنومی فقدان سلامت اخلاقی و در حقیقت در نقش سرطان بدخیم اجتماعی است.

به نظر من اصلی‌ترین نهاد در تاثیر و تاثیر پذیرفتن از آنومی، خانواده است. نهاد خانواده در حکم اساسی‌ترین و بادوام‌ترین نهاد اجتماعی در کلان‌شهر تهران دچار آسیب‌های فراوانی شده و در برخی مناطق و پاره‌ای از خرده‌فرهنگ‌ها از ایفای نقش اساسی خویش باز مانده است. ارزش‌های

خانوادگی یا مربوط به خانواده در تهران در حال مدرن شدن، خصوصاً در قومیت‌های مهاجری که در آن سکنا گزیده‌اند، با ارزش‌های سنتی در تضاد و تناقض است. ارزش‌های خانوادگی مبتنی بر الزامات وفاداری، همدردی، تعهد، احترام به نقش و جایگاه، و مشارکت در بین اعضای خانواده است. درحالی‌که ارزش‌ها یا به عبارتی ضدارزش‌های تهران امروز شبه مدرن بیشتر تمایل به نظم‌گریزی، دستیابی به موقعیت بهتر به‌هرنحو و لذت و خوشودن و منفعت شخصی بالاتر دارد که این امر فضای شهری را به سمت بی‌انضباطی بیشتر، یکدیگر، محرومیت و فقر گسترده، نابرابری شدید در دستیابی امکانات و ناهنجاری افسارگسیخته سوق داده است. فضای متراکم و بی‌انضباطی شهر تهران در کنار تأثیرهای عمیق فرایند مدرنیزاسیون که در ابعاد مختلف - یات اجتماعی به جای می‌گذارد، نهاد خانواده را نیز به شدت تحت تأثیر قرار داده است. سقوط ارزش‌های اخلاقی و به تبع آن کم‌رنگ شدن علقه‌های اجتماعی، ارتباط نزدیکی با سقوط خانواده یا کم‌بها شدن آن دارد. از منظری دیگر هنگامی که هنجارهای نهادینه شده در جامعه از طریق گروهی از افراد پذیرفته نشود و یا حتی ضد آن‌ها جایگزین شود، ناهنجاری و هرج و مرج پدید می‌آورد. چالش‌های ارزش‌ها و ضدارزش‌ها و به تبع هنجارها و ناهنجاری‌ها باعث ایجاد سطح مشارکت پایین، نداشتن تعهد، نبود دلبستگی و سست شدن باورهای سنتی می‌گردد که بروز آسیب‌های اجتماعی و تضادهای فرهنگی از بارزترین و آسیب‌زترین آثار آن می‌باشد. حال آن‌که در شهر تهران فرهنگ‌های متفاوت با همسوا ارزشی و باورهای سنتی تقریباً مختلف و گاهی متضادی وجود دارد که در ایجاد بسترهای شکل‌گیری فضاها، آنومیک موثرند.

این کتاب رساله دکتری و کارشناسی ارشد من است و به‌طور اجمالی تلاش کرده‌ام تا مدلی ارائه کنم که از طریق آن فهم آسیب‌های کنونی در محیط‌های شهری ناهمگون قابل شناسایی بوده و ریشه‌یابی گردند. بنابراین در این کتاب مدل تئوریک تا شناخت آسیب‌ها پیش رفته و شاید نتوان

به‌طور واضح در آن به دنبال راهکار باشیم. سیاست‌گذاری برای خروج از چنین وضعیتی خود نیازمند مطالعات گسترده‌تری می‌باشد. مدل ارائه شده برای فهم چگونگی شکل‌گیری آنومی و نحوه تأثیرگذاری اش بر آسیب‌های اجتماعی، الگویی تفسیری از یک عینیت تجربی است که ساختار آنومیک را در کلان‌شهرهای ناهمگون نشان می‌دهد. برای رسیدن به این مدل از روش‌های آمیخته پژوهشی استفاده شده و برای اثبات فرضیات مان از روش‌های پیشرفته آماری بهره گرفته‌ایم. آنچه در انتهای این نوشتار تحت عنوان مدل شکل‌گیری آنومی و آسیب‌های اجتماعی آمده حاصل تفسیرهای نظری و پردازش‌های آماری است.

در آخر جا دارد از اساتید گرانقدر خود، خصوصاً جناب آقای پروفیسور ساروخانی، جناب آقای پروفیسور نیک‌گهر، جناب آقای پروفیسور وثوقی و اندیشمند فرهیخته، جناب آقای دکتر نجاتی حسینی کمال تشکر را داشته باشم که مسیر تدوین این کتاب را برای بنده روشن و پرفروغ نمودند.